

18
I. N. 7.
DISSERTATIO PHILOLOGICA;
ΜΕΤΑΘΕΣΙΝ
ΤΩΝ
ΜΑΛΕΥΟΜΕΝΩΝ;

Hebr. Cap. XII: v. 27.

Expendens,

QUAM,

*Suffragante Amplissimo Philosophorum Ordine
in Regia Academia Aboënsi,*

Sub CLYPEO,

VIRI AMPLISSIMI atq; CELEBERRIMI,

**D^N. CAROLI ABRAH.
CLEWBERG,**

L. L. O. O. & Græc. PROFESS. Reg. & Ord.

PRO GRADU

Publicæ Eruditorum censure subicit

MARTINUS FRID. BOTHNERUS

V. D. M.

Die XV. Maji. Anni MDCCLIV.

Loco horisque ante meridiem solitis.

ABO.Æ, Impressit Direct. & Typogr. Reg. Magn. Duc.
Finland. JACOB MERCKELL.

J. C. C. Chystrang

SACRÆ REGIÆ MAJ:TIS
MAXIMÆ FIDEI VIRO
REVERENDISSIMO PRÆSULI ac D:NO
**D^N. JOHANNI
BROWALLIO,**

S. S. Theologiæ DOCTORI
Consummatissimo,
Inclitæ Diceceſeos Aboënsis EPISCOPO
Eminentissimo,
Regiæ ibidem Academiæ PRO-CANCELLARIO
Magnificentissimo,
Venerandi Conſistorii Eccleſiaſtici PRÆSIDI
Graviſſimo,
Scholarum per Diceceſin EPHORO
Incomparabili,
Regiæ Scientiarum Academiæ Svecanæ MEMBRO
Digniſſimo,

MÆCENATI SUMMO

IGnoſcas, obſecro, Reverendiſſime Præſul, nimie au-
daciæ, quod TANTO NOMINI ſpecimen hæc in-
comita Minerva elaboratum, conſecrare ſuſtinuerim.
Nec plane abſuit, quin a propoſito deterrerer, ſiquidem
tacita

tacita mecum pervolvens mente, longe graviores curas, quæ TE continue distringunt, aditum easdem nonnisi præcludere mibique ad ostia obicem ponere, deprehenderem. Ceterum erexit me singularis illa fiducia, qua compertum habeo, de prædicatum TUUM Favorem in probos litterarum cultores, ad lares TUOS ingenii fœtus deferentes, non gravate radiare. Si itaque opella huic, omni ornatu, præter materia nobilitatem, destituta, elegantiam ab Eminentissimo NOMINE TUO fœnerari liceat, nihil certe erit, quod voto meo superaddi hæc in re possit: sed venerationis meæ ignis, intra latebras pectoris, qui hæctenus mansit, & manebit perpetuo, in apertam flammam prorumpet. Patiariis igitur REVERENDISSIME PRÆSUL, ut hacce prærogativa utar; permittas, ut opusculum hoc, ceu indicium venerationis debite indubium, TIBI insinuem, TIBI, de Quo hodiernus orbis eruditus sibi in sinu gratulatur, & Cujus memoriam særa posteritas æternum venerabitur; TIBI, Qui delictum indigenarum & desiderium exterorum existis; TIBI denique, Quem SUMMUS rerum ARBITER Ecclesiæ & juventutis nostræ custodem, ac moderatorem ab omni malo sospitem & incolumem servet, & diem procul abesse jubeat, quo dulce decus suum desideratura erit Ecclesiæ, Res Litteraria ac Familia TUA Nobilissima. Sic ex intimo pii atque devoti cordis recessu optat, & ad urnam usque optabit

REVERENDISSIMI NOMINIS TUI

cultor & cliens devotissimus,
MART. FRID. BOTHNERUS.

Maxime Reverendo ac Celeberrimo

**D^N. SAMUELI
PRYSS,**

S. S. Theologiae DOCTORI & PROFESSORI Reg. &
Ordin. ANTISTITI Ecclesiae Pamarensis longe meritissi-
mo, Senatus Ecclesiastici & Academici ADSESSORI
Gravissimo,

PATRONO & PROMOTORI MAXIMO,
PROPENSISSIMO.

Favor TUUS, VIR celeberrime, plane singularis,
quo nullo non tempore me a primis inde annis A-
cademicis dignatus es, etiam nunc certissimam pro-
mittit veniam, dum opellam hanc rudi licet Minerva con-
scriptam TIBI sacram facere audeo. TU sane, PATRO-
NE PROPENSISSIME, majora mihi praestitisti beneficia,
quam quibus praedicandis lingua mea, valde haesitans
unquam sufficere queat. TU necessitati meae, qua
semper admodum pressus fui, benignissime succurristi.
TU consiliis TUIS saluberrimis mihi omni adfuisti
tempore. TU mihi alter quasi Parens extitisti. TI-

BI sane plura quam unquam Patri filius me debere profiteor. TE igitur, quoad vixero, filiali prosequor reverentia. Quum autem beneficia TUA remunerari meas vires longius superet: liceat saltem, humillimus obtestor, hisce pagellis reverentia gratiq; animi quaecunq; documentum exhibere. De cetero, quod uti decet alio modo referre non datur, id me votorum pietate quantum potero supplere nunquam intermissurum, persuasum habeas. Votorum hoc caput erit. Dignetur DEUS O. M. TIBI integram firmamque valetudinem & letos rerum TUARUM successus in longam annorum seriem largiri. Sero illucescat ille dies, quo tanto fulcro orbetur Ecclesia & Respublica litteraria. Sero adsit illa lux, qua Familia nobilissima solatium jucundissimum, amici delictium suavissimum, clientes denique Patronum Optimum luceant!

MAXIME REVERENDI NOMINIS TUI

Humillimus cultor,

MART. FRID. BOTHNERUS.

Admodum Reverendo atque Præclarissimo VIRO,
Dn. CAROLO MELARTOPOEO,
Ecclesiarum, quæ Deo in Uskela colliguntur, PASTORI
vigilantissimo, districtusque adjacentis PRÆPOSITO
longe meritissimo,

VIRO Plurimum Reverendo atque Clarissimo,
Dn. Mag. ANDREÆ LIZELIO,
PASTORI in Pœytis & Ylæne vigilantissimo.

VIRO Plurimum Reverendo & Clarissimo,
Dn. Mag. ADAMO GERH. SACKLINIO,
Ecclesiæ Wirmoënsis parœciæ Vice Pastori & Sacellano
Laudatissimo.

PATRONIS & FAUTORIBUS OPTIMIS.

*I*N documentum grati animi pro beneficiis quibuscun-
que sibi præstitis offert, dat & dedicat

Admodum & Plurimum Reverendorum NOMINUM
VESTRORUM

observantissimus cultor

MART. FRID. BOTHNERUS.

Handelsmannen och Bryggaren i Stockholm

Adel och Högachtad/

HERR

LORENTZ BONG,

Min Högårade Käre Morbroder.

DEn ynnest och ömhet, Min K. Morbroder mig ifrån barndomen ärtedt/ har långt för detta uti mit sinne upväckt en ödmjuk erkänsla. Mig har tillförene förnemligast felat lägenhet/ at betyga den samma. Nu deremot gifwes dertill ett godt tillfälle: men tryta dock tienliga ord/ hwarmed jag min tvördnad må å daga lägga. Jag lefwer icke des mindre i det säkra hopp/ at Min K. Morbroder med wanlig godhet optager min wälmening/ låtandes detta mit andra *Academiska* arbete/ som nu i ödmjukhet öfwertlemnas/ så tiena til prof af min tackshet emot alla mig betedda wälgjörningar/ hwilkas åtancka ingen tid förmår at utplåna. Allmagten befröne Min K. Morbroder och samtel. des K. och wårda omwårdnad med alfröns nåd och wälsignelse. Önskar troligen

Min Högårade Käre Morbroders

ödmjuka tienare

MART. FRIED. BOTHNERUS.

Crono: Länsmannen

Åhreborne och Wälachstad

H E R R

CHRISTER SEVON,

Min Högårade Käre Swärfader.

SEt är Eder ei obekant / Min Högårade Käre Swärfader / huru de Studerandes wanliga swårigheter ifrån yngre åren åfwen warit mitt goda upfåt i wågen. Mina Kära Föräldrars åhoga och ömsfinta försorg för min wälfärd / hindrades ei mindre igenom deras medelösa tillstånd. De skildes ock snart wid denna jordiska torstigheten; ty Himmelen ånnade dem waracttigare rikedomar. Min affaknad årfattes icke långt derefter / i tby Eder Faderliga ömhet half mig i det stånd / hwartil Förshnen mig behagat skicka. I låren då ei undra / om jag wid detta tilfället söker förklara min wördnad och tacksamhet emot al den öma omwårdnad I för min wälfärd haft ospard / ifrån den tid jag med Edert wårda hus blef närmare förbunden. Tillåten / at jag / i brist af annat / uppofrar Eder detta arbetet / som ett ringa wedernåle af min wördsamma erkänslö; jämte innerlig önskan / Den Högste wårdes Kröna Eder ålderdom med all rik wälsignelse och sällhet!

Min Högårade Käre Swärfaders

Lydigste Son

MART. FRIED. BOTHNERUS.

Fågnads betygelse,

Sfwer

Äretvördige och Höglärde Herr Candidatens
närvarande lärda arbete.

Är wett och Dygd i en person sig få tillsam-
man para/
hwem är som då ei säga wet/ at han må
lycklig wara:
Han det som mången önskar sig/ i selskwa wercket här/
Och äger skatt/den lyckans hoot doch måste lämna qwar.

* * * * *

Han icke blott sig egit wäl befordrar med all styrcka/
Samhåldets wälstånd han också/ kan wist med kraft på-
styrcka:
I sonnerhet wid alla mål/ Guds ära utan flärd
Beskränjar han/ och är alltså almänligt läford wärd.

* * * * *

När som jag detta tänckte på/ en röst då hördes fråga:
Kan man wäl efterdöme ha'/ som här til prof månd' daga?
Jag swarte: Ja/ wi hafwa det i den som gifwit
fram/
Nu andra gången redan här sit witra lärdoms fram.
Churu

Churu ödet mycket knäpt mot honom städse varit /
Har han dock efter wet och dygd med alla krafter farit ;
Hans slit och derför utan lön nu mera aldrig är /
Men wett och dygdens mogna frucht han hwarje
dag opskär.

* * * * * *

För all ER möda nu / Min wän / ER Himlen gods
tildel!
ER aldrig trefnad eller loft af sålla någon fele!
ER lefnads slut han pryde med en ewigtwarand
frögd /
Då jorden blir med samwets frid förbytt i himmels
högd!

CHRIST. JOH. CAVANDER.

§. I.

Eteris Oeconomiae Novæque, frequenter in epistola ad Ebræos, collationem institui, res est notissima. Id nimirum scopus exigebat auctoris, ut Ebræos, Christianam religionem amplexos, ad constantiam hortaretur; caveretque, ne in Judæismum relaberentur. Quo magis e re esse videbatur, ostendere, cessasse jam Veterem Oeconomiam, cum universo umbrarum choragio, & corpore ipso exhibito, locum dedisse Novæ, hujusque præ illa *ὑπερβολὴν*, ut & fidelium, sub hac, præ illis, qui sub ea vivebant, prærogativas extollere, pœnas vero gravissimas ob oculos ponere, eos mansuras, qui gratiæ divinæ resistunt. Huc fere etiam ea redeunt, quæ cap. hujus epistolæ XII, leguntur, ubi montem Sinai cum monte Sione, terram cum cælo, Hierosolymam visibilem cum *ἱερουσόλυμῳ* confert Apostolus: tum etiam concussionem *primam* montis Sinai, in promulgatione legis, cum *altera* illa cæli & terræ, de qua ita vaticinatus

fuerat Haggæus Cap. II: v. 7. & 12. ἦν ἡ γῆ
 γῆ ἡ τῆν ὀψῶν ἡν ψιγῶν ἡν ἡν ἡν ἡν
 hoc est, interprete Apostolo, dicti capitis versu 16.
 εἰ ἀπαξ ἐγὼ σείω εἰ μόνον τὴν γῆν ἀλλὰ καὶ τὸν ἕρανόν. Qui-
 bus subnectuntur sequentia; τὰ δὲ εἰ ἀπαξ, δηλοῖ τῶν
 σαλευομένων τὴν μετάθεσιν, ὡς παποποιημένων, ἵνα μείη τὰ μὴ σαλευ-
 ὄμενα. Et hæc quidem ea sunt verba, de quorum
 vero sensu eruendo, nos in præsentī, Favente Deo,
 erimus solliciti. Quod si de conatibus hisce nostris Be-
 nevolus & Candidus Lector candida ferre judicia di-
 gnatus fuerit, erit id, de quo nobis in sinu gratula-
 bimur.

§. II.

Quo felicius succedat institutum, in significatio-
 nes vocum, e quibus constat locus allatus,
 omnium primo nobis inquirendum. Non minimi
 certe est momenti verbum σαλεύσθαι, in cujus ta-
 men emphasi eruenda erimus breviores.

Recte namque monent eruditi, proprie adhiberi
 de navibus, quæ dum in anchoris stant, modo sursum,
 modo deorsum jactantur. Σαλεύω, inquit Phavorinus κυ-
 εῖως ἐπὶ βεῶς λέγεται, ὅταν ἐκ' ἀγκύρας ἰσχυρῶς ὑπὸ τῶν κυμάτων
 παραστῆται σείλθαι γὰρ ἢ παραχῆ τῆς θαλάσσης (a). Inde
 ad quemvis motum & agitationem transferri, ob-
 servant, e. c. reipublicæ, animi &c. Sed & major-
 em vox illa habet emphasin, dum denotare solet
 talem agitationem, qualis in terræ motu, aut in ve-
 hementissimo tonitru obtinet, & qualem efficere sve-
 verunt machinæ validissimæ, ita ut objecta hac ra-
 tione, commoveantur, disjiciantur, aut in gravissi-
 mum

num adducantur interitus discrimen. Sic e. g. μηχαναῖς σαλεύειν τὰ τεῖχη, machinis quatere muros, apud Diod. Siculum. Maxime autem huc pertinet, quod hac voce LXX. Senes de vehementiori commotione terræ & fundamentorum ejus utantur. Ita hoc ipso expriment Heb. שׁוּב Pſal. XVIII: 8. nec non חֲבַתָּה Job. IX: 6. verbum שׁוּב Pſal. XCVI: 10. verbum שׁוּב ibid. v. 11. it. Hebr. שׁוּב Pſal. XLVI: 7. Eandem autem & hoc loco emphasin obtinere, manifestum est ex eo, quod Apostolus de vehementi illa cœli, terræ, maris & gentium commotione, ex mente Prophetæ agens, verbum σαλεύειν & σείω promiscue usurpet. Quemadmodum etiam Interpretes Alexandrini unum horum verborum per alterum interpretari solent. Sic, τὰ ὄρη ἐσείσθησαν καὶ οἱ βῆνοι ἐσαλεύθησαν (b) Similiter, ὁ σείων τὴν ὑπὲρ ἕραν ὄκθμελίαν, οἱ δὲ σῦλοι αὐτῆς σαλεύουσαι (c). Α σαλεύεσθαι τὰ σαλευόμενα derivari in propatulo est. Hac igitur voce significantur ea, quæ concuti & vehementer commoveri apta sunt, & quæ jam talem motum subierunt.

(a) Lex. Gr. p. m. 1032. (b) Nah, 1: 5. (c) Job. IX: 6.

§. III.

Quod si quærat, quænam Apostolo, hoc loco, mobilia & concussa vocentur: pronum erit respondere, ea sic adpellari, quæ Deus per Prophetam se commoturum promiserat. νῦν δὲ ἐπήγγελται, ait Apostolus, ἐγὼ σείω εἰ μόνον τὴν γῆν ἀλλὰ καὶ τὴν ἕραν. Igitur τὰ σαλευόμενα Pauli esse ΣΕΙΩΘΗ ΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ

colligimus. Quæ voces in codice Hebræo, quid proprie significant, non est, ut anxie disquiramus. *Figurate cælum* in cod. H, inter alia, res cœlestes, rerumque spiritualium statum notat (a). Hinc in specie regnum Dei spirituale, Ecclesiæ militantis collectio & gubernatio, regnum cœlorum audit (b). *Terram* contra, statum rerum vel personarum in his terris, denotare observamus. Phrasis integra, *cælum & terram concutere*, idem valet, ac maximam inducere mutationem in ecclesia rebusque spiritualibus, ut & in rebus naturalibus & republica. conf. Et. XIII: 3. Pl. LX: 4. Similes phrasés sunt, *plantare & fundare terram*, nec non, *creare cælum novum & terram*. Et. LI: 16. cap. LXV: 17. 2. Pet. III: 13. &c. *Improprie* in primis, hoc loco, sumendam esse *cæli terraque commotionem*, cum evincit contextus Prophetæ, huiusque vaticinii implementum, tum ipse docet Apostolus. Hæggæus, afflante Deo, Zorobabeli & Jehozadaco animos additurus, ut strenue templum ædificent, inter alia argumenta, & hoc ipsum adfert, quod templum destinaretur a Deo ad præstantius quidpiam & gloriosius, quam Salomonicum, unde tanto magis ipsis cordi esse debere structuram, concludit. Ita vero hæc effert; עור אמת i. e. adhuc una vice, quod ab interprete nostro minus commode redditum, sic vertendum esse monemus; voce פער subintellecta, ut Ex. XXX: 10. 2. Reg. VI: 10. Psal. LXII: 12. qua phrasi in S. Cod. indicari solet, id, quod futurum prædicitur, nullam passurum mutationem. Sic, v. c. Psal. LXXXIX: 6. אמת semel juravi in sanctitate mea. Cf. Job. XXXIII: 14. it. Prov. XXVIII: 18. Voce עור אמת, ad

ad priorem commotionem, Sinaiticam nimirum, docente nos Paulo, digitum intendit Propheta. פטש הויה idque brevi, Ex. XVII: 4. Ef. XX: 25. Ipatio nimirum 500. circiter annorum, a structo hoc templo ad N. T. initium, quod exiguum dicitur temporis intervallum, *comparate*, habito respectu temporis elapsi, vel inde a promulgatione legis Sinaitica, vel inde ab edito protevangelio, a quo tempore expectatus fuerat Messias. ואתי מרעיש את השמים ואת הארץ i. e. egopotenter commovebo cælum & terram, quibus subjunguntur sequentia ואת הים ואת החרבה i. e. & mare & aridam, & tantam mutationem inter gentes & Judæos inducam, ut novum cælum, & nova terra producat, conf. Ef. LXV: 17, LXVI: 22. Tempus autem hujus commotionis sic statim determinatur: nimirum, *accident tunc omnes populi ad Desiderium gentium*, h. e. ad Messiam, & *replebit Dominus domum gloria*. De tali igitur commotione agit oraculum, quæ a prima illa Sinaitica distincta, quæ tempore adventus Messiaë fieri debebat, quæ semel tantummodo, quæ non particularis, sed universalis futura, non certam terræ particulam ut olim, sed gentes, mare & aridam, immo ipsum etiam cælum esset commotura. Sed cum terræ cœlique concussio *proprie* sic dicta tempore adventus Messiaë, nec postea unquam extiterit, in quam notæ istæ, modo memoratæ omnes, quadrare possint; relinquitur, ut *figurate* eadem, hoc loco, intelligi debeat. Non aliam autem illustriorem illa evenisse notum est, quæ circa adventum Christi & sequentibus proxime temporibus, accidit; quamque nos jam exponere adgredimur. Movit

"Movit enim Deus, ait Augustinus, cœlum an-
 "gelorum & siderum testimonio, quando incarnatus
 "est Christus. Movit terram ingenti miraculo, de i-
 "pſo virginis partu. Movit mare & aridam, quum
 "& in insulis & in orbe toto Christus adnunciatur.
 "Ita moveri omnes gentes videmus ad fidem (c).
 Addimus & hoc, quod tempore morientis Salvato-
 ris, vehementer commota sit terra (d). Concussa
 valide, immo everſa, non multo poſt, tota Judæo-
 rum republica. Inprimis autem concuſſum eſt *cœ-
 lum*, quod præcipue reſpicit Apoſtolus. Commovit
 nimirum Deus ſtatum rerum cœleſtium, hoc eſt,
 in regno cœlorum, abolendo cum cultu Levitico
 univerſo, veterem Legis, novamque Evangelii in-
 troducendo, œconomiam. Quo vero jure, priſti-
 næ formæ eccleſiæ cum toto cerimonia-
 rum adparatu, titulum τῶν σαλευομένων tribuat Apoſtolus, ſic
 adparebit; Lex ceremonialis ad tempus tantum in-
 troducſta, ut ex Hebr. IX: 10., aliisque S. locis ap-
 paret. Cultus Leviticus & fœdus Sinaiticum, ab-
 rogari ac veteraſcere debebat Hebr. VIII: 7, 8. Quod
 vero Deus ſolos Abrahami ex Jacobo poſteros e
 gentibus omnibus in populum peculii ſibi ſegrega-
 verat, ad tempus quoque durare debebat. Abra-
 hamo indicaverat Deus, fore, ut omnes gentes in
 ejus ſemine ſibi benedicerent. Gen. XXII: 18. I-
 dem quoque nec Noachum latuit Gen. IX: 27.
 quod & clarius docuit Moſes, diſerte monens, ali-
 quando gentes, dudum præteritas, non tantum u-
 na cum populo Judaico, verum & ejus loco, in po-
 pulum

pulum peculii esse a Deo admittendas, Deut. XXXII: 21. & 43. coll. Rom. X: 19. & XV: 10. hoc ipsum etiam sequentes Prophetæ confirmarunt, conf. Hof. II: 23. coll. Rom. IX: 25. Hinc igitur evidenter patet, hæc vere moveri & concuti potuisse ac debuisse. Quod vero eadem, re ipsa, jam essent commota vehementer, eorumque immineret abolitio; etiam probatu facile. Advenerat Messias & legem impleverat, idemque fideles ab ejus jugo liberaverat, regnumque Christi inter gentes erat erectum. Quin & terra Judæorum gravissimis bellis. jactata, sceptrum quasatum sapius, & omnia eo redacta, ut brevi penitus idem remotum aut eversum iri rempublicam, certo augurari liceret.

Tandem quid mobilium nomine veniat, etiam ipsa vocis μεταθέσεως indoles ac usus indicat. *Transpositionem* proprie hac voce denotari, res est notissima, & ejusmodi mutationem, qua res loco suo movetur, plane aboletur, aut alia in ejus locum substituitur. In specie autem de sacrorum, legis & reipublicæ mutatione, etiam usurpari, e profanis Græciæ scriptoribus, non minus ac sacris constat. Hoc quidem imprimis ad scopum Pauli quadrat. Per eam enim μεταθεσις, sacrorum Leviticorum & legis ceremonialis inducebatur immutatio, cum ea quoque reipublicæ Judaicæ mutatio erat conjuncta.

(a) *Es. LI: 16.* (b) *Matth, XIII: 11, 24, 31, 33. &c.*
 (c) *De civ. D. I. 18. c. 35.* (d) *Matth, XXI II. 51.*

§. IV.

Mobilium nomine Oeconomiam Legis venire, ejus-

ejusque abrogationem per μετάθεσιν τῶν σκευομένων in-
 digitari, thesi superiori satis evictum arbitramur.
 Inde, quid sint τὰ μὴ σκευομένα, ex opposito facile
 colligitur. His certe intelligi debet ille status, qui
 per μετάθεσιν τῶν σκευομένων introductus fuit, & prio-
 rem proxime excepit, id est, N. Fœderis Oecono-
 mia, una cum regno spirituali, inter gentes ere-
 cto. Id postulat a Paulo citatum Prophetæ vati-
 cinium, ubi de tali commotione sermo est, quæ
 circa N. Fœderis initium exitura erat, & per quam
 felicior introducenda præstantiorque forma melioris
 œconomix, ubi venturum ⊞⊞⊞⊞⊞⊞ Desi-
 derium omnium gentium, i. e. Messias, & tem-
 plum secundum implendum summa illa gloria, quæ
 ab ejus adventu dependebat. Eodem tendit Aposto-
 li tota argumentandi ratio, qui supra, in hoc capite, a
 v. 18. ad 26. œconomix prioris temporis & fœderis
 Sinaitici opposuit Evangelii Oeconomiam seu sta-
 tum Ecclesiæ N. T. Quam oppositionem & com-
 parationem, per totam fere hanc epistolam insti-
 tuti, §. I. observavimus. Hinc etiam, quæ antea
 τὰ μὴ σκευομένα vocaverat Apostolus, ipse v. 28.
 nomine βασιλείας ἀσκήτου, clarius exponit, dicit-
 que fideles N. T. in his terris existentes, ejus par-
 ticipes factos. Nec est, quod objicias, regnum heic
 intelligi *Gloriæ*, post hanc vitam concedendum, quod
 sibi consecuti fuisse dicantur Ebræi. In promptu est
 responsio. Agitur hoc loco non de re futura, sed
 de præsentī, quod & vox παραλαμβάνοντες satis evin-
 cit. Præterea si non αἰτι, sed ἵπε tantum, regnum
 illud

illud accepissent: tunc nulla hac in parte, iis præ fidelibus V. T. fuisset ὑπερχή, quam tamen ostendere conatur Apostolus. Immotum igitur & inconcussum manet, τὰ μὴ σαλευόμενα & βασιλείαν ἀσάλευτοι, heic immobilem notare statum Oeconomix Ecclesiæ N. Testamenti, regnique spiritualis inter gentes. Quod si dubites, utrum horum omnium a deo firma constansque sit mansura ratio: memineris velim, nec *Legem*, nec *cultum* universum, nec *bona* huic Oeconomix propria, mutationi esse obnoxia (a); memineris eum esse Regem, cui Pater regnum æternum & sine fine tradidit Luc. I: 32, 33. coll. Jes. IX: 7. cujusque solium est in seculum & perpetuitatem. Porro, cives eidem regi subiectos semper fore eosdem, eo respectu, quod ab integro populo N. Fœderis hoc regnum nunquam, ut olim Judæis contigit, auferetur, & ad alium populum migrabit, Dan. II: 44. Nec est, quod regeras, ἀσάλευτον ea propter dici non posse, quia in futuro seculo mutationem subire videatur, ubi Christus regnum Patri tradet 1. Cor. XV: 24. Est enim traditio illa οἰκονομική, quæ terminabit modum regni gratiæ, non substantiam regni, & triumphatoria, hostium subactorum, ad eum modum, quo Tirus Patri Vespasiano tradidit captivos Judæos, & repræsentativa, civium liberatorum (b). Sufficit, regnum illud in his terris non concuti ac mutari, succedente alio. Sic enim nec in futura vita id ulla ratione abrogatum.

dixeris; cum status Ecclesiæ N. T. in his terris, a statu ejusdem in cœlis non plane sit diversus, sed potius ille in hoc ἀκμήν suam sit consecuturus.

(a) Cfr. 1. Cor. XIII: 13. 1. Pet. I: 25. Job. IV: 23. 24. Matth. VI: 19, 20. Eph. I: 3. (b) *Danubad. Hodosoph. Phœn. VIII.*

§. V.

SED eorum, in quibus illustrandis nostra qualiscunque jam occupata fuit opera, nexus cum sequentibus, non levem heic objicit difficultatem. Quæritur nimirum, quomodo τὰ σκευόμενα dici queant πεποιημένα, ἵνα μείη τὰ μὴ σκευόμενα? i. e. quo pacto mobilia V. T. dicantur medium vel causa, cur maneat immobilia N. Fœderis, id non facile explicari posse videtur. Critico hunc nodum gladio secare potius, quam solvere conati sunt nonnulli. Sic Camerarius legi vult ὡς πεποιημένην, referendo ad μεταθήσειν, hoc sensu; concussionem τῶν σκευομένων jam factam esse, ut maneat deinceps τὰ μὴ σκευόμενα. Sed præterquam quod μεταθήσεις, nondum dici posset facta, stante adhuc templo & republica Judæorum; refragantibus codicibus omnibus, salva Codicis S. integritate, nec temere quidquam in textu mutari debet. Idem etiam valet de Bosii tentamine, qui ingeniose satis pro πεποιημένων scribendum censet, πεπονημένων. Hæc vox ad præcedentem optime quadrat;

drat; nam de navium armamentis usurpatur, ita quassatis, ut reparatione opus habeant. Verum dolendum, pulcherrimam conjecturam, auctoritate codicum plane destitui,

Per ellipsin alii sensum expedire conantur. Sic Launoy & Doutreinius, post *πεποιημένων* repeti jubent ἀπὸ κοινῆ vocem *σαλευσμένων*. Sed neque sic nexui & cohærentiæ succurri potest. Quomodo enim ex eo, quod V. T. facta sint mobilia, sequatur, immobilia Novi mansura, equidem non video. Quod si cum Schmidio post *πεποιημένων* subaudias ὑπ' αὐτῶν; eadem ni fallor, manebit difficultas. Alii ex significatione participii *πεποιημένων* aliquid subsidii quaerunt. Sic Beza *ποιεῖσθαι* exponit *manibus factum esse*. Creyghthonus Anglus *mutari* reddit. Peiricus *ποιεῖσθαι* idem esse vult, ac *destinari*. Sed eodem omnes hæ sententiæ laborant incommodo, quod adhuc ratio consequentiæ maneat obscura.

§. VI.

Planiorem igitur viam acceptam referimus Paulo Bauldry, cui primum in mentem venisse videtur, vocem *μείνη* non per *manere*, ut fieri vulgo solet, sed potius per *expectare*, *præstolari*, reddendam esse.

Ego vero, ait, jam dudum soleo legere πὸ δὲ

„ἐὶ ἀπαξ κ. τ. λ. ὡς πεποιμένων, ἵνα μείη κ. τ. λ. Ut mi-
 „hi prodeat hic sensus. Porro illud, *ad hoc semel, decla-*
 „*rat instabilitatem rerum amotionem, tanquam factarum, ut*
 „*expectent stabiles:* hoc est, eos cœlos eamque ter-
 „ram, qui post mundi finem non erunt amplius in-
 „stabiles, ut nunc sunt, sed contra stabiles in æter-
 „num & nunquam perituri: adeo ut cœlum & terra,
 „quæ nunc obtinent, omnino nihil aliud sint, quam
 „quod gallice dicimus, *des pierres d'attente* (a).
 Negari certe non potest, rectissime Bauldryum cal-
 culos posuisse, quantum ad significationem & con-
 structionem verbi μένειν. Hoc enim, sensu *expectan-*
di, usurpato scriptoribus græcis & modo laudatus au-
 ctor, aliique probarunt, & nos quoque paucis ex-
 emplis adstruere conabimur. Sic Homerus μέναι ἐ-
 περχόμενον, Il. α 535. expectare advenientem. Il. ο.
 599: πὸ γὰρ μένε δὴνηϊεῖα Ζεὺς hoc enim expectabat pro-
 vidus Jupiter. Il. υ 480, ὁ δὲ μὲν μένε χεῖρα βαρυθῆς
 is autem eum expectabat manu gravatus. Μείναι πὸ
 με κείνον ἀνωγας & eum expectare jubes. οδ. ο. 345.
 Hesiodus Εργ. 674.

Μηδὲ μένειν οἶνον τε νέον καὶ ὄπῳρινόν ἄμβροτον,

Neque vero expectato, vinumque novum, & au-
 tumnalem imbrem.

Sic & ibid. v. 652, μέναιτες χειμῶνα, expectantes tem-
 pestatem. Euripid Phœn. v. 1631 καὶ παρθένους, τὴν εἰσῆσαν
 ἡμέραν μέναισα i. e. virgineo maneto habitu, expectans ve-
 nientem diem. Plura his similia ad terre supervacaneum.

Uni-

Unicum e N. T. producere non abs re fortasse erit, quod Celeberrimo Wolfio, memoriæ lapsu, ut mihi pervalerim, exciderit, adlerere, hunc verbi μένειν usum e Sacris Scriptoris exfulare (b). Locus illustris, huc spectans, legitur Act. XX: 5. ἄλλοι προσελθόντες ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρωάδι. Ubi, cum sensus *expectandi* sit evidens, consentiente Er. Schmidio aliisque, immo & ipso Wolfio; quin & hoc nostro loco obtineat, nulli dubitamus. Est, quod Paulus, ut objicit Wolfius, in hac epistola, (c) verbum hoc adhibeat, ubi de persistentia rei, quæ alii pereunti opponitur, sermo est. Hoc enim non impedit, quo minus idem verbum, diversis locis, diversa gaudeat significatione, aliisque rebus opponatur; ut heic factum esse ad oculum patet.

(a) *Biblioth. Nova T. W. p. 383.* (b) *Cur. Pbil. ad Hebr. C. XII: v. 27.* (c) *C. VII: 3, 24, X: 34, XIII: 14.*

§. VII.

Quemadmodum autem viri §. VI. laudati sententiam, de sensu verbi μένειν, firmo niti talo, & libenter nos agnoscimus, & ab aliorum exceptionibus vindicatum dedimus; ita & in eo cum viro Clarissimo facere non possumus, quod per τὰ σαλευόμενα intelligat *cælos & terram, qui post mundi finem, erunt non amplius stabiles.* Hanc enim sententiam, suos licet.

cet habeat ea fautores non paucos, supra §. IV. re-
 futavimus. Præterea etiam cum illa verbi *κέναι* signi-
 ficatione, quam amplectitur Bauldry conciliari ne-
 quaquam potest. Qua quæso ratione Veteris T. Oe-
 conomia dicenda, *expectasse illum statum cælorum, post
 consummationem seculi?* Inter mobilia namque & im-
 mobilia in eo sensu Novi Fœderis Oeconomia inter-
 erit univèrsa, cujus septemdecim & quod excurrit
 jam præterfluxere secula, cum tamen mobilia ex-
 spectare debuissent immobilia, i. e. persistere, donec
 adesset status ille cœlestis, a quo illa tot seculis se-
 juncta novimus. Tandem & ostendit totum hoc ca-
 put, immo tota hujus epistolæ series, de immobili-
 bus futuri seculi non esse sermonem: confr. §. I. &
 IV. Omnia nos convincunt de eo, quod Paulus
 his verbis innuere voluerit, mobilia Veteris Testa-
 menti facta esse, ut Novi Fœderis Oeconomiam ex-
 spectent. Quis enim non ultro fateri cogitur, Legem
 Mosaicam, utpote *ομιάν ἔχουσαν τῶν μελλόντων*, Coloss. II:
 17. Hebr. X: 1. corpore in Christo existente & ex-
 hibito, loco moveri debuisse? Quis non simul facile
 perspicit, eo usque duraturam Legis Oeconomiam,
 donec adveniret Christus? Hæc autem revera sic
 evenisse novimus. Oeconomiam Legis immediate
 Evangelii Oeconomia excepit. Expectavit igitur *illa*
 hujus adventum, *hac* adveniente, *illa* concussa fuit
 locoque suo mota. Hanc doctrinam, ut sæpe Pau-
 lus in eadem hac epistola clarissime inculcat: ita & a
 nobis

nobis impetrare non possumus, ut credamus, aliam ab ea, quam hisce pagellis propugnare conati sumus, Apostolo fuisse mentem. Conf. Hebr. c. VII: 11,--19. c. VII. 7, 13. c. IX: 10. X: 9.

SOLI DEO GLORIA.

CLARISSIME AUCTOR,

Est Theologia Revelata mirabilium animi voluptatum paradisus, tutissimum in adversis palladium, fons universe in his terris beatitudinis, atque aurora quaedam futura in celo felicitatis prenuntia. Tot ornamentis, tanta utilitate cum haec scientiarum Regina sese commendet, merito mireris, cur multi divinum hoc nectar caelestemque ambrosiam fastidiant. paucique entheam ejus virtutem experiri cupiant? Nec qui sancto huic studio se devotent, optatam omnes contingunt metam. Multi enim, ut ingenium perpoliant, ut illud caelesti sapientia intelligenda idoneum reddant, inanibus speculationibus animum opplent pascuntque, quarum in alma nostra scientia usus est nullus. Qui his motiora sapiunt, curae suas Theologicas genuina Philosophia otio dissipant, atque inter alias disciplinas sanctis praecipue lingvis partem aetatis consecrant; probe gnari, se tanto solidiores in Theologia profectus facturos, quanto in illis profecerint magis. Hac, nisi fallor, causa fuit, cur tu, Clarissime Domine Candidate, alterum specimen Academicum editurus, in studio Philologico argumentum elegisti, de quo, an plus habeat difficultatis, an dignitatis, ambigi potest. Multa mihi de tuo in me amore, multa de meo in te affectu essent dicenda. Quae tamen premere jubet tua modestia et tenera mea aetas. Tantum itaque tibi gratulor eximios in optimo studiorum genere profectus & jucundam virtutis possessionem. Eruditionem tuam Musa ornabunt laurea, fama laudibus, Providentia premiis. Sic tandem per aspera ad astra eniteris: sic adversa, quaecum hactenus colluctatus es, fortuna, explicatis rugis, lata tibi facie propediem erit arrisura.

Vale & Fave

Tuo

FRIDERICO PRYSS.